

הישיבה החמישים וחמש

ביום ה' בתמוז תשכ"ג בשעות 9—12.30 אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים

הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, אורבך, בן־חיים, בנעט, ברגרין, גרינברג, טור-

סיני, ייבין, מלמד, מירסקי, סדן, רבין, שירמן.

החברים היועצים: האדונים אירמאי, בורלא, בלאו, בן־נון, זיידל, לייבל,

מלצר, פאינס, פרץ, שבטיאל, שלי.

אורחים: הא' צ' נשרי, חבר הוועדה למונחי תרבות הגוף,

הא' צ' גצלר, חבר הוועדה למונחי הנדסת הקרקע,

הא' א' רוזנברג, חבר הוועדה למונחי תורת הקרקע,

הא' מ' דור, חבר הוועדה למונחי הזואולוגיה.

המנהל האמרכלי הא' א' מנור.

המזכירים המדעיים: האדונים איתן, אסטרך, דותן, הנמן, מדן, סומך.

הגב' א' גרבל הצטדקה על היעדרה.

האדונים פולוצקי וקוטשר בחו"ל.

סדר היום: א. הנושא לפרס זאלצמאן, תשכ"ד

ב. הצעות לבחירת חברי האקדמיה

ג. קביעת מונחים לכל־רכב חדשים

ד. אישור מונחים: מונחי הימאות, פרק ז'

ה. דיון במונחים מתוך המילון למונחי הנדסת הקרקע

ו. אישור מונחי זואולוגיה, פרק ב': שמות יונקים

ז. דיון במונחים מרשימת מונחי תרבות הגוף, פרק י: טנים שולחן

ח. המשך הדיון בנושא פרס זאלצמאן

ט. המשך הדיון במונחי תרבות הגוף פרק י'

י. המשך הדיון במונחי הנדסת קרקע

יא. המילון למונחי תורת הקרקע.

א. בפתיחת הישיבה כיבדה המליאה את זכר יצחק בן־צבי, נשיא מדינת ישראל. הא'

טור־סיני נשא דברי הספד קצרים וציין את קשריו של המנוח עם תחיית הלשון העברית

ועם האקדמיה.

הא' טור־סיני: לפי הצעת הוועדה לפרס זאלצמאן, המורכבת מן האדונים אברמסון, בלאו

וסדן פרסמה המנהלה, אחרי דיון נוסף, את ההודעה הזאת:

"האקדמיה ללשון העברית תזכה בפרס זאלצמאן לשנת תשכ"ד — בסך — 3,000 ל"י —

היסודות הארמיים בלשון הספרות העברית ממנדלי מוכר ספרים עד קום

את הטוב במחקרים שייכתבו על הנושא:

המדינה — תולדות וכיוונים".

מחקר, המוגש לפרס, לא יהא פחות משני גיליונות דפוס של 24,000 סימני דפוס בכל

גיליון. המחקרים יוגשו בכתב מכונה וב־4 עותקים. על גוף החיבור לא יציין המחבר

את שמו, אלא פסוק או מימרה וכיו"ב, ויצרף מעטפה סגורה, ובה הפסוק או

המימרה ועל ידם שם המחבר ומענו. כל דבר אחר, העשוי לגלות את שם המחבר

ומענו, פוסלו מהתחרות.

המשתתפים בתחרות מתבקשים לשלוח את מחקרם אל האקדמיה ללשון העברית, ת"ד 1033, ירושלים, לא יאוחר מיום א' במנחם אב תשכ"ד (1954).

הא' אורבך: ניסוח הנושא למחקר נראה לי לקוי: מצד אחד "מנדלי", ומצד שני "הקמת המדינה". מנדלי — עניין ספרותי הקובע גבול. אבל מול זה — שלא מן העניין הוא קום המדינה.

הא' רבין: יש בדרך כלל בפרטים כאלה שני נוהגים: או נושא מוגדר מאוד, שצריך לייחד לו את העבודה, או נושא רחב, וכל מה שנמצא בתוכו, גם דיונים חלקיים, מתקבלים. לאיזה סוג הכוונה?

הא' טורסיני: זהו נושא מן הסוג הראשון. הוועדה והמנהלה דנו בדבר בימים הספורים, שעמדו לרשותנו, ואם יתברר, שהשנה לא עלה הדבר יפה, נתקן להבא. [המשך הדיון בעניין זה בסעיף ח' של סדר היום].

ב. הא' טורסיני: לא בחרנו חברים במשך שנים אחדות, והטעם העיקרי, ששינוי החוק היה בידי הממשלה. ועדת הבחירות ברקה שוב את השאלה ומצאה, שראוי להציע לבחירה חברים אחדים מן החברים היועצים. החוק מגביל את מספר החברים ל-23, והיום יש לנו מקומות פנויים. הוועדה מציעה 8 מן החברים היועצים, ומהם אפשר לבחור 4 לחברים. הבחירה תהיה בישיבה הבאה.

ג. הא' טורסיני: אנו עוברים לדיון בשמות לשני כלירכב חדשים לפי ההודעה, שנשלחה לכם.

הא' דותן: הוועדה למונחי הגיאוגרפיה מביאה לדיון שמות לשני כלי רכב חדשים. שמות אלה באים מתוך רשימת מונחים בגיאוגרפיה של האדם (הפרק "תעבורה"). שהוועדה עוסקת בהכנתה, והם מובאים לאישור המליאה בנפרד בגלל הצורך הדחוף בהם בשימוש למעשה.

הוועדה שמעה את הערותיהם של הא' אירמאי, איתן, אסטרן, בורלא, בךחיים, בן-נון, בנעט, הנמן, מלצר, פרץ, רבין, שלי, של בעלי המקצוע מן הוועדה למונחי הימאות, מן הטכניון ומן החברות המחזיקות או המייצרות כלי רכב אלה. אחרי דיון נוסף היא מציעה ל-hydrofoil (vessel) — סַפִּיָּרִית (הצעת הא' שלי) — הדימוי ברור והמשקל כמשקל שמות אניות (מְכַלִּית, מִפְרֶשֶׁת); או שֵׁטֶס [=שֵׁטֶס] (הצעת הא' רבין); או שֵׁטוּס (הצעת הא' ירבין). הספינה התחילה לשוט בחופי הארץ לפני ארבעה שבועות בקירוב, ומחוסר שם עברי נשמעו ברדיו ובעיתונות שמות שונים, כגון "ספינת רחף, מגלשית". פנינו ל"קול ישראל" ולעיתונים וביקשנו להוסיף ולהשתמש לפי שעה בשם הלועזי "הידרופויל", עד שהאקדמיה תקבע שם עברי. מכאן ברור שהעניין דחוף, ולא יכולנו למסור את הטיפול בשאלה לוועדה למונחי הימאות, שאינה מתכנסת עכשיו לישיבות, אע"פ שעניין זה הוא בתחומה המקצועי. לפני הוועדה היו הצעות קודמות, שנגזרו מהשם כנף — כַּנְפָּת, אַנְיִית כַּנְפָּת, אַנְיִית כנף — אך נתברר, שכל הזיקה בין ספינה זו ובין כנף מופרכת מן מבחינה המקצועית, וגם כביטוי ציורי אין כנף מתאימה כאן. הצעות אחרות כגון מְכַנְפָּת, אַנְיִית כנפיים — גם הן לוקות באותו פגם. היו גם שהתנגדו למשקל שהוצע: כַּנְפָּת (ע"מ רַכֶּבֶת או טַיֶּסֶת) אפשר שיציין כלי רכב, המורכב מיחידות אחדות, או שיריה (קבוצה) של כלי רכב. כאן ספינה, שבתחתיתה סמוך להרטומה מתקנות שתי זרועות בעלות מגלשים.

הצעות אחרות היו מן השורש גלש — מגלשית, גולשית, מגלשה, מגלשים, ספינה גולשת — וגם הצעות אלה לא נראו. הספינה שטה בתוך המים, ורק חרטומה מתרומם בעזרת מגלשים אלה על פני המים. ירכתי הספינה והמדחפים נשארים בתוך המים. הצעות אחרות מבוססות על תרגום המונח hydrofoil, שתורגם במילון למונחי ההידרוליקה (עמ' 17) בשם **עלין**, ועל פיו הוצעו השמות: ספינת עליין, אניית עליין, אניית עליינים, אניה עליינית, עליינית. הוועדה לא באה לבטל את מה שנקבע בוועדה למונחי ההידרוליקה, אלא שלדעתה הביטוי הציורי סנפירית מתאים יותר. ואין לנו להיזקק לתיאור המקצועי, כשנותנים שם כללי לשימוש הקהל.

ההצעות **שטס** (שט+טס) וכן "שטוס" ברורות, ואינן טעונות הסבר.

הא' **פרץ**: ההבדל בין שתי ההצעות, שהראשונה — סנפירית — ציורית; השנייה — שטס, שטוס — קומבינציה שכלית. אני מציע לקבל סנפירית, שהיא ציורית וקרובה לרוח העם. הא' **אירמאי**: הידרופויל (לגבי זרימה במים) ואירופויל (לגבי זרימה באוויר) הוא גוף בעל צורה זרימנית, הנע מהר בהתנגדות הפחותה ביותר. זאת תרגמנו ע"י המונח עליין הידרודינמי או אווירודינמי. הכוונה כאן לעליין, מתוך רמז לכוח עליו, ולא ל"עלה". אין בשם הספינה, לדעתי, צורך לתרגם הידרופויל באופן מילולי, הואיל ואין הוא מבטא את הנדון. לכן הצעת סנפירית נראית לי.

הא' **טורסיני**: סנפירית הייתה בשבילי הפתעה ברגע הראשון, אבל נראה שהיא מסבירה את העניין.

הא' **ייבין**: אין אני סבור, שסנפירית מונח הולם את העניין, שכן המתמכים האלה שונים בתפקידם מן הסנפירים שבדג. לפיכך נראה לי הרבה יותר המונח **שטס** (כהצעת פרופ' רבין), או **שטוס** (כהצעתי אני), שכן הרכב זה של שט וטס תואם את תנועת כלי הרכב הזה.

הא' **לייבל**: אני מתנגד לשטס, שאמנם הוא מורכב משתי מלים, אבל הצורה המתקבלת שטס כאילו אומרת: "עושה שיטוס". חוץ מזה כדאי, שנחדל להיזקק יותר מדי להתחמיות במקום תמונות.

ב ה צ ב ע ה : בעד סנפירית — 19

בעד שטוס — 2

בעד שטס — 2

נ ת ק ב ל ס נ פ י ר י ת .

הא' **דוּתן**: עומד לדיון גם שמו של כלי הרכב: air cushion vehicle, hovercraft, ground-effect machine; aero-glisseur; Luftkissenfahrzeug. זהו כלי חסר גלגלים דמוי מכונית גדולה, הנוסע (טס, מרחף) בגובה של 30—60 ס"מ מעל פני השטח. הוא נע על גבי כר של אוויר, הנוצר ע"י מנועיו, ולכן עשוי הוא לנוע גם על היבשה וגם על המים. מתכננים ייצור כלי רכב כאלה, שיהיו מתאימים ליבשה בלבד או למים בלבד. הצעות הוועדה הן: רֻחֶפֶן או מֻרְחָפָה (ע"מ מֻרְכָּבָה).

הכול הסכימו שרחה הוא השורש המתאים לעניין זה, והשאלה הייתה בעיקרה שאלת הצורה שתיבחר. לפני הוועדה היו ההצעות: רֻחֶפֶת, מֻרְחָפָה, מֻרְחָפִית, רֻחֶפֶת, וצירופים כמו מכונית־רֻחֶף, מכונית רֻחֶפָה, אניית רֻחֶף או רֻחֶפָה, כלי רֻחֶף. היו מתנגדים למֻרְחָפָה בטענה, שמרכבה היא כלי רכב מיושן, ואין לגזור צורות חדשות על יסוד זה. לרֻחֶפֶן התנגדו על שום היותו על משקל אווירון. ואילו כלי רכב זה איננו נחשב

לכלי טיס. אחרים עמדו על כך, שהשם יהיה ממין נקבה, ושהצורה תהיה גזורה מן הפיעל דווקא. הוועדה החליטה לבקש מן המליאה להכריע בין מרחפה לרחפון.

הא' פּרָץ : עלינו להתחשב במשקל. מרחפה — משקל המציין מקום. אני מציע לקבל את ההצעה השנייה — רחפון — הדומה למלים אווירון, דאון.

הא' מִדָּן : המשקל הזה אינו מיוחד למקום דווקא. משטרה, מנהלה, משפחה אינם מקומות. ההצעה מרחפה באה על דרך מרכבה.

הא' בְּנִיחִים : אמת, מונחים — עניין של טעם הוא. אבל מלים חדשות אנשים יוצרים בדמותן ובתבניתן של מלים מצויות בלשון. מקישים מהן על מה שהם יוצרים. כשאנו באים לחדש מלים במודע ובמאורגן, מן הראוי שנקיש מצורות מצויות ומהלכות בלשון ולא מנדירות דווקא. לפיכך רואה אני מרחפה העשויה בתבנית מרכבה, מן רחפון. משקל מקטלה יכול לשמש גם לכלי וגם למקום, כלומר למקום שיושבים בו בשעת הריחוף ולעצם הכלי המרחף. הרוצים לסמוך את החידושים על החידוש אווירון, מוטב שיזכרו, כי אווירון ביאליק פסלה, וחידש מטוס. ומטוס הולך וכובש מקומו של אווירון, אשר לסופית —ן, זו אין תפקידה דווקא להביע כלי. בשעה שאווירון נוצר, הייתה השאלה שנויה במחלוקת, כיצד להביע בעברית החיה את הפועל : —ן שמקורו ארמי, או —ן, מקבילו העברית הכנעני. אותה שעה תבעו אחדים טרגיקון וכיו"ב דווקא, ואחרים — צורות של —ן. כידוע, התגברה השיטה בעלת —ן, ונשארו בלשוננו שרידים כמו אווירון, וכלום על השרידים דווקא נסמוך יצירים חדשים ?

הא' יִיבִין : רצוי שנשמור על כללים שונים, שקבענו באופן בלתי רשמי. בוועדה למונחי הטכניקה מפעלה הוא משקל, שנשמר למכונות גדולות בניגוד למפעל, כגון מְגַהֵץ, שנשמר להורות על כלים מאותו סוג. אין משקלים אלה שייכים לעניין כלי רכב. נוסף על כך מרחפה, לדעתי, גם קשה לבטא. נדמה לי, שמשקל אחר עדיף, וע"כ אני תומך ברחפון.

הא' טוֹר־סִינִי : מרחפה שהוצע אינו במקרה זה כלי, על דרך מְצַבֵּר — דבר שהוא צובר. אין זה כלי שיוצר משהו, ולא מכשיר, שעושה שתרחה. היא עצמה מרחפת. ולכן איני רואה את הקושי של מר ייבין.

הא' פּרָץ : אנחנו צריכים להתחשב בעם : מרחפה — שלוש הברות, רחפון — שתי הברות. ומה יעשה העם בנטייה ? רחפון לא יגרום קשיים.

הא' סלושץ : השורש רחף איננו במקומו. וכמדומני צריך למצוא שורש אחר.

הא' יִיבִין : אני מצטרף לאומרים שמרחפה צורתה קשה. החלטתנו יש לה סיכויים להתקבל בשימוש אם נקבל רחפון, על דרך אווירון, דאון.

ה צ ב ע ה : בעד מרחפה — 13
נגד — 5

בעד רחפון — 8

נתקבל מרחפה .

ד. רשימת מונחי הימאות פרק ז', אושרה באין מתנגדים.¹

ה. הא' איתן : המילון למונחי הנדסת הקרקע כולו מוגש לאישור, ורק שלושה ערכים מובאים לדיון. הראשון — מוֹרֵן — באנגלית moraine, בצרפתית — moraine, בגרמנית — Moräne.

1. הרשימה מתפרסמת בכרך זה, עמ' 38—48.

במונחי הגיאוגרפיה (זיכרונות ז-ח, עמ' 69): מורננה. הוועדה מבקשת, לפי הצעת הא' בן-נח, לקבוע את הצורה מורנ, ל"ז, כדי לשוות למלה נגינה מלרע (בדומה לצורה הצרפתית והאנגלית).

הא' טור-סיני: זוהי שאלה כללית. מלה שהיא נקבה בגרמנית ואף בצרפתית, ספק אם עלינו לקבוע לה בעברית צורת זכר לשם ההטעמה מלרע. נראה לי, שעלינו להשאיר את צורת הנקבה וללמד את הקהל את הנגינה מלרע.

הא' בן-חיים: אני מבקש בשם הוועדה לדקדוק להסיר עניין זה מעל סדר היום, כי זו בעיה כללית של סיגול מלים לועזיות לעברית. הצעה זו תבוא לדיון במליאה בשעתה.

הא' בן-נח: אני מסכים להצעת הא' בן-חיים.

הא' איתן: אם הצעת הדחייה מתקבלת, היא חלה, כמובן, על כל המלים הבאות במילונים וברשימות מונחים, ולפי שעה אנו מוסיפים לנהוג לפי המקובל עד הנה, כגון: מורננה, פדוגננה, אנליזה ועוד.

הצעת הא' בן-חיים נתקבלה באין מתנגדים לה.

[המשך הדיון בעניין זה בסעיף י' של סדר היום.]

רשימת מונחי הזואולוגיה, פרק ב' (שמות יונקים) אושרה¹.

ז. הא' הנמן: הודעת הסיכום של מונחי תרבות הגוף, פרק י', טניס שולחן, נשלחה ביום י"ט בסיוון תשכ"ג. על אחד הערכים נתקבל ערעור מאת הא' ברגרין, והעניין מובא להכרעת המליאה; שאר מונחי הרשימה מובאים לאישור המליאה בלא דיון.

מיקום, הַיִּסָּם — to place, plazieren; מיקום, הַשְּׂמָה — placing, Plazierung. הסבר: השחקן בוחר על פני השולחן נקודה, ששם יקשה על היריב להשיג את הכדור, ומכוון את חבטתו לשם. — במונחי הטניס (זיכרונות האקדמיה ה') רק הַיִּסָּם; הַשְּׂמָה, אבל הוועדה רואה צורך להוסיף פועל, המביע ביתר ייחוד את טיב הפעולה. — מיקום, מיקום נמצא במונחי הפסיכולוגיה והסטטיסטיקה של ועד הלשון ("לשוננו" י"ב 105, י"ד 248). הא' ברגרין מערער על הצעת הוועדה.

הא' טור-סיני: איש אינו אומר "הַשְּׂמָתִי את הדבר". זה אינו בשפה החיה. אם כן זה פנוי לעניין קביעת מקום לדבר.

הא' ברגרין: מוצעות שתי מלים: מיקום והַיִּסָּם. אם הַיִּסָּם כשר, לשם מה מיקום? אני מציע, שנתחיל להשתמש במונחים מורכבים משתי מלים, ולא ניגרר אחר הלעז. אפשר לומר: קביעת מקום. שומע אני, שבמונחי הפסיכולוגיה יש קביעת מקום ויש מיקום — לשם מה? גם כאן אני מציע קבע מקום, אם יש צורך בכלל במונח. — בנוגע להַיִּסָּם — משום מה לא נשתמש גם בקל: שָׁם?

הא' נשרי: יש הבדל בין הפועל הדרוש לנו כאן ובין קביעת מקום. קביעת מקום היא קביעה לזמן ממושך, אבל (to place), שתורגם במונחי הטניס תרגום לא כל כך מוצלח הַשְּׂמָה, פירושו כאן כיוון ופגיעה בנקודה, שבה הכדור פוגע רק לרגע.

הא' אירמאי: מיקום נהוג בצה"ל בהוראה אחרת (to site); ולא ייתכן להשתמש באותה מלה לשתי הוראות שונות. המושג to place חשוב, כפי שציין מורי מר נשרי, ויש לחפש הצעה נאותה. בין locate ובין place יש הבדל של גוון, ואין הם היינו הך.

1. הרשימה מתפרסמת בכרך זה, עמ' 15—19.

הא' רבין: ברור, כשמקמים שחקנים במגרש, אין זורקים אותם. כאן מכוונים כך, שיפגע הכדור במקום מסוים. למקם — להעמיד במקום מסוים. ומשום כך גם אי אפשר לומר "לקבוע מקום לכדור". בדיון השתמשו בביטויים כגון "לכוון את הכדור", או "לכוון למקום מסוים". למה לא נקבע את זה כמונח?

[הא' טוריסיני יוצא. הא' בן־חיים יו"ר.]

[המשך הדיון בעניין זה בסעיף ט' של סדר היום.]

ה. הא' בן־חיים: אנו מחדשים את הדיון בפרס זאלצמאן. ואני מבקש תחילה ליתן הסבר להכרות הנושא, כי חברים ביקשו לדעת פרטים. המליאה האחרונה בחרה ועדה לעניין הפרס, והם האדונים אברמסון, בלאו וסדן. תפקידה היה להציע את הנושא לשנה זו. היא ביקשה מכל חברי האקדמיה הצעות, ולאחר מכן הציעה את הצעתה. להכריז על חקר היסוד הארמי בעברית מן החטיבות האלה: ספרות התנאים, ספרות האמוראים, ספרות הגאונים, הרמב"ם והספרות החדשה ממנדלי ואילך. בדיון, שנערך אח"כ במנהלה והשתתפו בו האדונים טוריסיני, ייבין, סדן, פולוצקי ואני, הוסכם, שאין השעה כשרה לעסוק בנושא הזה לגבי ספרות התנאים והאמוראים, מפני שאנו עומדים בעצם פרסום תעודות ארמיות אותנטיות מתקופת התנאים, ויש לחכות שיתפרסמו כל התגליות. מתוך שתי האפשרויות האחרות בחרה הוועדה בספרות החדשה ממנדלי ואילך על דעת כל החברים. הכול היו סבורים, שיש לתחום את הנושא תיחום ברור מצד הזמן. ממנדלי ועד קום המדינה הרי זה כמחציתה של מאה. מאז קום המדינה נסתעפה מאוד מלאכת קביעת מונחים, ובמלאכה זו יש לארמית חלק ניכר, וזה היה מרחיב את היריעה יתר על המידה, ואינו נותן אפשרות לסיים את המחקר לזמן שהכרות קובעת.

הא' שירמן: אין התנגדות לנושא ולניסוח, אבל אין להניח, שעבודה טובה תיכתב בזמן זה. אני חושב, שלטובת העניין יש להאריך את המועד, ואם לאו, תקבלו עבודות, שאינן הולמות את המטרה, או שלא תקבלו כל עבודות שהן.

הא' בן־חיים: הכרזה על הנושא תהיה אחת לשנתיים, ואין מניעה לחזור על אותו הנושא בשנייה, אם לא יתקבל שום חיבור המניח את הדעת. אם לא יהיה חיבור טוב — לא יקבל פרס. יש סיכוי, שמספר המתחרים יהיה גדול למדי; הרי ההכרזה מופנית אל כל כותבי העברית שבעולם.

הא' רבין: אם תוך המישה עשר חודש לא תיכתב עבודה ראויה לפרס, הרי איש לא ידע, שיש אפשרות של הארכה, וכל אחד ינסה לגמור תוך המישה עשר חודש. מי ידע, שיוכל לשבת עליה עוד זמן מה? או שאנו מחליטים על עבודה בגודל, שתוכל להיכתב בזמן זה, או שנכריז על תקופה יותר גדולה לעבודה.

בנוגע להגבלת התקופה של הנושא, נכון, שמי שצריך לדבר על מינוח, טוב אם יסיים בקום המדינה. אבל קום המדינה לא היווה מהפכה ספרותית. נראה שאנו מפסידים ע"י ההגבלה. אנו שוללים מן הכותב את הרשות לבדוק את לשונו, שהוא רגיל בה. הייתי אומר, שאם נותנים נושא רק בענייני ספרות, אין הצדקה בהגבלה זו.

הא' אורבך: אני מעריך את ההצעה, אבל נדמה לי, שיש בה משום שעטנז. אם תוחמים את הנושא מנקודת ראות ספרותית, כמו שתחמו במנדלי, היה צורך לתחום גם את סופו בסופר. איני מבין מה עניין "קום המדינה" לבעיות השפעת הארמית.

הא' לייבל: ההגבלה, דומני, מתכוונת בערך לתקופה ממנדלי עד יוזהר. ספרו של יוזהר, לדעתו, יכול לשמש ציון שכזה.

כאן אעיר, שהנושא אינו מוגדר מבפנים. האם די בקביעת הממצא בלבד, ממה שחודש, ומכאן כיוונים. או שיש לעמוד על התורות הלשוניות ביחס לארמית. אפשר גם להורות לאיש, שיעבוד בכך על מידת הרצוי בדברים אלה. וכיצד אפשר לתאר, מה שנעשה אחרי מנדלי, מבלי לתאר בקו כללי את המצוי עד זמנו? לכן אני חושב, שוועדת הפרסים, לכשתדע שמישהו עוסק בנושא שקבענו, תברר לעצמה את גבולותיה.

הא' בן-חיים: כל תיחום בלשון בזמן מוקצב זהו דבר מלאכותי, וכל מקום שנעמיד בו את הגבול, נחתוך באיבר חי. איני חושב, שאנו יכולים להמשיך עוד בוויכוח זה. בעצם אנו דנים על מעשה שנעשה, והמעשה נעשה בידי מי שהמליאה הסמיכתו לעשותו.

ט. הא' בן-חיים: אנו ממשיכים בדיון במונחי תרבות הגוף.

הא' שבטיאל: הייתי באותה ישיבה של ועדת תרבות הגוף. הובא ערעורו של הא' ברגגריין, ונראה לי, שהפעול מיקום הוא מלאכותי, והשמה — כבר נימקו, מפני מה יש לדחותה. אולי נוכל להפעיל את השורש כן. יש מושג: לבטל כלי מהיכנו; עדיין לא יכולתי למצוא ניקוד של מלה זו. — אולי אפשר לומר: כִּנְתִי את הכדור.

הא' פרץ: הפועל מיקם מביע פעולה של כיוון למקום. הפרטים הם עניין לשימוש בספורט, ואשר לדאגת הא' אירמאי, אין חשש, כי הכול תלוי באסוציאציה. אולי מר שבטיאל אינו יודע, אבל מיקם פועל שגור בארץ. הַשִּׁים — המורים להתעמלות יתקשו בנטייתו של פועל זה. אני מציע להחליט: מיקם.

הא' מלצר: שמענו הרבה נימוקים משכנעים נגד מיקום והשמה. כל החכמה כאן להפתיע את היריב ולטלטל את הכדור. אני מציע טַלְטֵלָה.

הא' לייבל: אנו מרבים קצת יותר מדי בחידושי מלים משמות גזורי פועל ומהם חוזרים ויוצרים פעלים. במקום להגביר או לגביר את הצבא נתחדש תַגְבֵר, והוא הדבר מיקם. לפי תחושתי אין מקום למיקם בלשון. בעוד 20 שנה יהיו כמה מאות מלים כאלה, שבתקופת המקרא היו בסך הכול אחת או שתיים, אשר לְהַשִּׁים, המצוי במקורות, הרי טוב הוא ממיקם, שנוצר אך עתה. העברית מאבדת את אופייה ע"י עבודתנו. אנו ממקמים את הלשון. מוטב יישאר הטניס בלי ההצלה של מיקם, מאשר נמשיך בחידושי פעלים גזורי שם. בכל מקרה כזה באים וטוענים, שהחידוש כבר הוא משמש. ובכן, נמשיך?

הא' ברגגריין: אני מציע לקבל את דעתו של הא' רבין ולומר: כיוון לנקודה. התנגדתי לחידושים, שאין בהם צורך. למר שבטיאל אני מודה, שעמד לימיני. בנוגע ל"היכנו" — זה מן ה"הכין" בבניין הפעיל.

הא' ייבין: איני רוצה להתווכח על העניין הלשוני. הַשִּׁים הוא המונח, שאישרה האקדמיה לעניין זה בסעיף אחר של מונחי תרבות הגוף. אני מתנגד לזה, שבכל שני וחמישי נהפוך את החלטותינו.

הא' הנמן: אע"פ שכבר הייתה במונחי הטניס ההחלטה השמה, הובא העניין לדיון, כי מצד אחד היה בוועדה ערעור על הקביעה הקודמת, ומצד שני הובאה הצעה חדשה מיקם.

הא' דותן: מתוך כל מה ששמענו, אין כאן עניין בשימה ומיקום — אלא בכיוון החבטה אל מקום מסוים. לפי זה המלים הלועזיות *oif uaxə:zəzd* אינן מכוונות יפה לעניין, ואין צורך שנלך בעקבותיהן. מדוע לא נקבע משהו מלשון כיוון?

הא' נשרי: הַשִּׁים — פירושו לקח ביד והגית. ואשר להצעה כיוון או קלע — אין זה

אומר, שהכדור מגיע למטרה. אם נאמר "אני חזקם" — משמע שאני גותן מקום לכדור על ידי חבטה מרחוק.

הא' איתן: שם בקל משמש בפנינו להנחה ממש; ההפעיל מקובל פחות בדיבור, ולכן הוצעה במונחי הטניס השמה ונתקבלה. אולי נאמר כיוון חזקם על דרך כיוון השעה, המביעה גם כוונה וגם הצלחת הפעולה.

הא' זיידל: אני מציע: תור חזקם.

הא' בן-חיים: נצביע על מה שהובא בוועדה.

ה צ ב ע ה: בעד חזקם — 1

נגד חזקם — הרוב

בעד השים — 10.

הא' בן-חיים: יש שואלים, מדוע מצביעים על השים, שכבר אושר ופורסם.

הא' ברגרין: ערערת על שניהם, גם על השים.

הא' אורבך: הייתה החלטת האקדמיה — שהחליטה השים, והיה ערעור. וברגע שהושב ראש הביאו לדיון, צריך להצביע, אם האקדמיה מאשרת שנית את המלים השים, ורק אח"כ יש לדון בכך, אם יש מקום למלה נוספת.

הא' מן: אם נפסלה המלה חזקם כמונח יחיד, קל וחומר שאין לאשרה כמונח נוסף, מאחר שכבר יש מונח אחר, כשר לעניין.

ה צ ב ע ה: בעד השים — 11

נגד השים — 9

נתקבל: השים.

ה צ ב ע ה: בעד חזקם (חמלה נוספת) — 1

נגדה — הרוב.

[הא' בן-חיים יוצא מן הישיבה. הא' ייבין יו"ר].

רשימת מונחי תרבות הגוף י' — טניס-שולחן
— אושרה ב-14 קולות¹.

הא' איתן: נותר לדיון מונח אחד לפני אישור המילון למונחי הנדסת קרקע. *Setzung; enfoncement, tassement; subsidence*. ההגדרה: ירידת פני האדמה, למשל מחמת כרייה במכרות מלמטה. הוועדה לא הגיעה לידי הסכמה על ברירת אחת ההצעות הבאות: רידה (מן ירד-רד), צניחה, מיכה (מן מוך), נמיכה; התמוככות (כך מוצע במונחי המטאורולוגיה). שקיעה משמשת במקצוע זה במשמע אחר.

הא' בורלא: מתפלא אני על שהזניחו כאן משקל, שכמעט נוצר בשביל זה, משקל פחת קדחת וכו'.

הא' אירמאי: אם נתבונן בפני הקרקע גראה, לפני הקרקע יורדים במשך הזמן. יש סיבות שונות לירידה זו, ואנשי המקצוע זקוקים לשם מיוחד לכל ירידה הנובעת מסיבה אחרת. לירידת גרגרי הקרקע בתוך נוזל נקבעו המונחים שיקוט, שקיעה, שורש שני — אישוש — נקבע לתיאור ירידת העפר מחמת הכובד העצמי שלו או מחמת בניין שעליו. שלישית, דרוש

1. הרשימה מתפרסמת בכרך זה, עמ' 72—75.

מונח לתיאור ירידה מחמת התהוות מחילות, שנחתרו ע"י מים זורמים או מחמת שתמוכות העץ הרקיבו והתמוטטו. מושג שלישי זה הוא העומד לדין.

הא' גרינברג: אחרי מה שהסברת, ברור שזוהי שקיעה.

הא' אירמאי: משתמשים בשקע לירידת גרגרי עפר בתוך הנוזל. איש הספרות יכול להשתמש במלים שונות, אבל איש המקצוע אינו יכול להשתמש באותה המלה להוראות שונות. אינני אחראי לדיוק המונח הגרמני *Setzung*, המשמש גם במובן אחר, אבל אנו מסתמכים על המונח האנגלי (subsidence).

הא' שבטיאל: לעניין subsidence. אין צניחה עשוי יפה כמונח לכאן, שהרי צניחה אינה אלא נטייה למטה או קפיצה ארצה (ראה ערכה במילון בן-יהודה).

מיכה, אלמלא משמעותה כשם עצם פרטי ובשמו של נביא, אפשר שהייתה עשויה יפה כמונח. וכן מצינו (סנהדרין כה ע"א): איתעבד ליה ניסא מכא ליה ארעה מתותיה. רש"י: "בתרככה הארץ מתחתיו וכו'. ל"י נשפלת כעין גומא".

מציע אני: שְׁפִיחָה, שְׁפֹלְתָה, שְׁפֹלְתָה או: הימוך ע"ד הינוח או הימוך.

הא' אברמסון: לאחר הסברו של הא' אירמאי על הצורה המיוחדת של "שקיעת הקרקע", שלשמה מבקשים מונח חדש, נדמה לי, שיש לחשוב על השורש חלד שמשמש במובן מיוחד. אומרים הזרעין מחלידין את הקרקע ומעליו עפר תיחוח (בבא בתרא יט ע"ב, ועי' ירושלמי כלאים ראש פרק ז' [הזרעים] עושין עפר תיחוח ומלקין ארעיתו של כותל), וחלד אינו "חפר" כמו שמוגדר במילונות. אף המים נקראים חלדות מטעם זה. אינני יודע לפי שעה תיבה אחת שתכלול את ההסברה הנזכרת, שמא "הקרקע נחלדת" וכיוצא בה.

הא' לייבל: הציעו כאן הרבה צורות המשונות לכל הדעות: מיכה; יש קיחה בתנ"ך. מיכה בוודאי כשר, אבל לא השתמשו בה, כי הצורה יוצאת דופן, וכן רידה, אף על פי שיש "רד". אבל נמצא במקרא שורש המתאים לנדרש כאן: נחת. כנאמר: "תלמיה רוה, נחת גדודיה". נחת הוראתו כזו שאנו מבקשים.

הא' אירמאי: ניוחת תפוס.

הא' מדן: מיכה אינה דומה לקיחה ולרידה. קיחה הוא מן לקח, רידה מן ירד, אבל מיכה הוא מן מוך — כדין, כמו קימה מן קום, שיבה מן שוב. השורש מוך מבטא את העניין. נראה, שמיכה הוא הטוב ביותר לעניין.

הא' סלושץ מביע התנגדות לכל ההצעות שהוצעו עד הנה, ומבקש לחפש שורש אחר, שיתאים לעניין.

הא' גצלר: נראה לי שצניחה מתאימה לעניין. גוף, שאיבד שיווי משקלו, צונח; והוא הדבר בקרקע ע"י הפירה מלמטה. דרוש ביטוי פאסיבי, ולא ירידה, שהיא אקטיבית.

הא' מלצר: אין מקום לצניחה, כי אין הקרקע צונחת ונופלת בבת אחת. זוהי ירידה איטית וקבועה, שאין רואים בעין, אלא נקבעת במכשירים. לכן הצעתי בוועדה רידה, ולא ירידה, ונראה לי, שזה מתאים. והפועל: רד.

הא' זיידל: אני חושב, שבשם צריך לשים לב, שתהיה המלה מובנת. נכון, שמיכה יכול להיות מן מוך. אבל לא יבינו מיכה ולא רידה. לא כן, אם נאמר נמיכה; הפועל נמך כבר נכנס לשימוש. ואם בדעתנו לגזור את המונח משורש נחת — לא ניוחת, אלא נחיתה. אני מציע אפוא: נמיכה או נחיתה.

הא' הנמן: נראה לי, שהשורש צ"ל מוּן. אבל נדמה לי, שאע"פ שיש מיכה ואומרים "הקרקע מכה", הרי בחידושי לשון יש נטייה לצורות ארוכות ומלאות יותר. לכן אני תומך בהתמוככות.

הא' מירסקי: נראית בעיני דעתו של מר הנמן, ומבקש אני להוסיף עוד טעם אחד: השם מיכה, הואיל וקצר הוא, יפה הוא לגמיכה של חפץ קטן. כאן מדובר במעשה הנעשה בשטח אדמה גדול, וההשתפלות נעשית ע"י רגבים רבים לא בבת אחת, אלא בזמן מרובה, מיכה אחר מיכה, לפיכך יפה לכאן צורת הכבד התמוככות; יש בא כדי לבטא אופן העשייה, והיא גם מרמזת לגודל הדבר המתנמן. וגם הצורה הדקדוקית שלה מובנת מאוד, והיא על משקל התמוטטות. השמות האחרים המוצעים אין בהם ברירות גמורה. ואם נתפוס אחד מהם, נצטרך לפרשו, שהוא מעניין התמוככות — הרי השם התמוככות לפנינו, ונקבלנו.

הא' לייבל: אנו משתמשים עכשיו בצורה של הניף: הַנִּיף. לפי זה אפשר לגזור ממון, במקום מיכה צורה נעימה יותר לאוּנון: הַחֶן או הַמְכָה.

הא' ייבין: עליי להזכיר, שאם לא תתקבל אחת מההצעות שהוגשו, יעברו לוועדה לדיון מחדש כל ההצעות החדשות, שנשמעו עתה במליאה, לפי סדר העלאתן.

ה צ ב ע ה : בעד רידה — 3

נגד רידה — הרוב

בעד צניחה — 0

בעד מיכה — 1

בעד נמיכה — 4

בעד התמוככות — 13

נגד התמוככות — 2

נ ת ק ב ל : ה ת מ ו כ כ ו ת

המילון למונחי הנדסת הקרקע אושר בהצבעה

פה אחד¹.

יא. הא' איתן: הודעת-הסיכום של המילון למונחי תורת הקרקע נשלחה ביום י"ג בניסן תשכ"ב, לפי הערעורים של חברי האקדמיה הוסכם בוועדת האישורים על שינויים במילון. שינויים אלה מפורטים בנספח להודעה, שנשלחה לחברים. שם גם שני שינויים בהחלטות קודמות של האקדמיה, וזה עניינם:

הוועדה למונחי הגיאוגרפיה והוועדה למונחי תורת הקרקע הסכימו בדיון משותף לשנות שתי החלטות קודמות במונחי הגיאוגרפיה, שנתפרסמו ביכרונות האקדמיה ו', עמודים 19 ו-21; ההחלטות החדשות הן:

residual soil	קֶרְקַע בְּת־מְקוּמָה
sol autochtone	[במקום: קרקע שירות]
Ortsboden, autochtone Boden	

sheet erosion	סְחִיפָה שְׂטִיחִית
érosion en nappe	[במקום: סחיפה שטחית]
Flächenerosion	

1. המילון עתיד לצאת בסדרת המילונים המקצועיים.